

Ifigenija Račić,* Blanka Jergović

Medijska slika bioetike – 9. svjetski bioetički kongres u Rijeci**

SAŽETAK

Cilj ovog rada je prikazati osobine i prirodu medijskog praćenja 9. svjetskog bioetičkog kongresa održanog u Rijeci od 3. do 8. rujna 2008. s glavnom temom "Izazovi međukulturološke bioetike u 21. stoljeću". Uvodni dio osvrće se na odnos medija i znanosti te na položaj znanosti u medijima, fokusirajući se na interakciju novinara i znanstvenika kao glavnih čimbenika za uspješan put znanosti prema javnosti. Nakon kratkog teorijskoga pojašnjenja definicije bioetike, ukazuje se i na povezanost medija i bioetike. Provedena je kvalitativna i kvantitativna analiza izvještavanja hrvatskih dnevnih novina (Novi List, Jutarnji list, Vjesnik i Večernji list) o bioetičkome Kongresu. Zaključili smo da hrvatske dnevne novine nisu iskoristile mogućnost pozicioniranja bioetike kao discipline, da su bile nedovoljno ili slabo zainteresirane za kongres i bioetiku, kao i da je pristup medijskom praćenju bio najčešće pragmatičan i usredotočen više na posljedice kongresa za turizam i prepoznatljivost Rijeke i Riječke regije nego na samu bioetiku.

Cljučne riječi: mediji i znanost, bioetika, 9. svjetski bioetički kongres, dnevne novine

* Adresa za korespondenciju: Ifigenija Račić, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagrebu, Borongajska cesta 83d, HR – 10000 Zagreb, e-mail: iracic@hrstud.hr.

** Izlaganje koje je prethodilo izradi rada održano je na međunarodnom simpoziju "Filozofija i mediji" u okviru manifestacije "Dani Frane Petrića" na Cresu od 20. do 23. rujna 2009. Rad je nastao u sklopu znanstveno-istraživačkog projekta "Znanstvena komunikacija: uloga znanstvene zajednice i izrada kurikuluma" čija je voditeljica doc. dr. sc. Blanka Jergović.

1. Znanost i mediji, bioetika i mediji

Premda su bioznanost i medicina, kao i prirodne znanosti općenito, najčešći predmet analiza znanosti u medijima, a novine najčešće istraživan medij koji izvještava o znanosti,¹ bioetika se u Hrvatskoj rjeđe istražuje u svom odnosu s medijima², a i u svjetskoj literaturi u kontekstu komuniciranja o znanosti ona se rjeđe analizira kao takva, *per se*. Definira se u akademskom, ali i u smislu 'javne bioetike', u kontekstu povezivanja konkretne politike i političkih odlučivanja s etičkima, i unapređenja političkog odlučivanja (npr. Moore, 2010)³. Najčešće se bioetika i njezine reprezentacije u medijima istražuju na konkretnim primjerima aktualnih znanstvenih istraživanja genetike, genomike, biotehnologije, nanotehnologije, istraživanja matičnih stanica (npr. Iancu i Balaban, 2009)⁴, mozga, genetike tumora, biobanaka i sl. Ona ponekad poprimaju neke općenite obrise u opisivanju dna znanosti i medija. Primjerice, Matthew C. Nisbet i Bruce Lewenstein analiziraju pomicanje od inače prevladavajućeg trenda pozitivnog izvještavanja medija o znanosti prema kritičkom, nakon javnih debata o kloniranju, genskoj terapiji i poljoprivrednoj biotehnologiji, a donose i neke zaključke o utjecaju izvora informacija na medijsko izvještavanje o biotehnologiji u Sjedinjenim Državama.⁵ Studija o velikoj prijevari znanstvenika Hwanga i kloniranju ljudskog embrija također upućuje na neke moguće pravilnosti u medijskom tretmanu bioetike. Istražujući slučaj južnokorejskog znanstvenika, koji je u dva navrata u časopisu *Science* objavio članke s izvanrednim rezultatima za koje se kasnije utvrdilo da su lažirani te su i članci nakon istrage povučeni iz *Sciencea*, Joan Haran i Jenny Kitzinger analiziraju ulogu medija i znanstvenika u prezentiranju "dobre" znanosti i "rock-star" znanstvenika, kao i u proizvodnji i znanstvene istine i laži.⁶ Mediji imaju važnu ulogu u konstituiranju različitih ideja, pojava ili događaja, pa tako i u konstituiranju bioetike. I "gundanja znanstvenika" o medijima također pomažu postizanju intimnijeg odnosa koji je za to potreban (Simonson, 2002, citirano u Miah, 2005).⁷ Zbog svega toga čini nam se da bi opravdanje ovoga

¹ Mike.S. Schäfer, "Taking stock: A meta-analysis of studies on the media's coverage of science", *Public Understanding of Science* 21(6), (2012), str. 650-663.

² Časopis *Medianali* (Vol.2. No.4, studeni 2008.) objavljuje nekoliko radova domaćih stručnjaka prezentiranih na pridruženom skupu "Mediji i bioetika" u sklopu 9. svjetskog bioetičkog kongresa u Rijeci.

³ Alfred Moore, "Public bioethics and public engagement: the politics of 'proper talk'", *Public Understanding of Science* 19(2), (2010), str. 197-211.

⁴ Ioana Iancu i Delia Cristina Balaban, "Romanian Media Coverage on Bioethics. The Issue of Stem Cell", *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 8, 22, (2009), str. 24-37.

⁵ Matthew.C. Nisbet i Bruce Lewenstein, "Biotechnology and the American Media: The Policy Process and the Elite Press, 1970 to 1999", *Science Communication* 23(4), (2002), str. 359.

⁶ Joan Haran i Jenny Kitzinger, "Modest witnessing and managing the boundaries between science and the media: A case study breakthrough and scandal", *Public Understanding of Science* 18(6), (2009), str. 650.

⁷ Peter Simonson, "Bioethics and the Rituals of Media", *The Hastings Center Report* Vol. 32, No.1, (Jan.-Feb., 2002), str. 32-39 u Andy Miah, "Genetics, cyberspace and bioethics: why not a public engagement with ethics?",

istraživanja i rada moglo biti dvostruko; u popunjavanju relativne praznine u istraživanjima odnosa bioetike i medija (u ovom slučaju tiska) u Hrvatskoj i u ispitivanju uspješnosti medija i bioetičara u javnom konstituiranju bioetike u nas.

U ovome radu analiziramo medijsku prezentaciju znanosti u hrvatskim dnevnim novinama na primjeru izvještavanja o bioetici, znanstvenoj disciplini čiji su problemi i ciljevi goruća pitanja čovjekove svakodnevice, opstanka te budućnosti u vrtlogu i sprezi s modernim tehnologijama, suvremenim znanstvenim istraživanjima i klimatskim promjenama. Ukratko i sažeto ćemo za potrebe ovog rada prikazati otkud naziv bioetika, tko ga je izmislio i gdje je nastala, kako se razvijala i kakav joj je status danas.

Novija otkrića pokazala su da je naziv *bioetika*, odnosno *Bio-Ethik*, prvi smislio Fritz Jahr 1927. godine po čemu je bioetika dobila europske korijene.⁸ F. Jahr termin izvodi iz "bios" (grč. život) i "etika", odnosno, *bio-etika*. No, do sredine 90-ih godina 20.st. smatralo se da je sam naziv *bioetika* nastao početkom 70-ih godina, na američkom tlu, a da je tvorac pojma Van Rensselaer Potter. Kod Pottera, bioetika se prvi put pojavila 1970. u radu "Bioethics: The science of survival" ("Bioetika: znanost o preživljavanju") i 1971. u naslovu knjige *Bioethics: Bridge to the future (Bioetika - most prema budućnosti)*⁹, a značila je "most prema budućnosti i most među disciplinama; most između biološke znanosti i etike, most između društvenih i prirodnih znanosti."¹⁰ Između Jahrova i Potterova poimanja bioetike unatoč sličnosti, postoje razlike. Naime, F. Jahr svoju bioetiku primarno povezuje s životom (ljudima, životinjama i biljkama), ali ne i sa znanošću kao Potter.¹¹

Prije Potterova koncepta, šezdesetih godina o medicinskoj etici raspravljalo se u okviru Hipokratove tradicije, no tada paradigma tradicionalne medicinske etike postaje nedovoljna obzirom na znanstveno-tehnološki napredak u medicini i njime potenciranih moralnih dvojbi koji su uvjetovali nastanak bioetike.¹² Sedamdesetih godina, "postupno nakon donošenja teorijskog koncepta i pojma bioetike dolazi do medikalizacije bioetike pa tako Andre Hellegers interpretira bioetiku kao medicinsku etiku, a Albert Jonsen kritički uviđa da se Hellegersova interpretacija i bioetička pitanja odnose na

Public Understanding of Science 14(4), (2005), str. 409.

⁸ Više u Amir Muzur i Iva Rinčić, "Fritz Jahr (1895-1953) – the Man Who Invented Bioethics. A Preliminary Biography and Bibliography", *Synthesis philosophica* 51 (1/2011) pp. (133-139); Amir Muzur i Iva Rinčić, "Fritz Jahr (1895-1953): a life story of the "inventor" of bioethics and tentative reconstruction of the chronology of his work", *Jahr* 2, No. 4 (2011): 385-394.

⁹ Ivan Šegota, "Kako definirati bioetiku?", u: Asim Kurjak i Vlatko Silobričić (ur.), *Bioetika u teoriji i praksi*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 2001., str. 81.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Amir Muzur i Iva Rinčić, "Fritz Jahr (1895-1953) – the Man Who Invented Bioethics. A Preliminary Biography and Bibliography", *Synthesis philosophica*, str.134.

¹² Ante Čović, *Etika i bioetika. Razmišljanja na pragu bioetičke epohe*, Pergamena, Zagreb 2004., str. 115.

suvremenu znanost i tehnologije, a ne na tradicionalnu etiku pa medicinsku etiku tumači kao "novu medicinsku etiku".¹³ Svjetski i hrvatski bioetičari isprva prihvaćaju to poimanje, ali ga i polako napuštaju jer iako "povijesno gledajući bioetika proizlazi iz problemskog medicinskog polja u svojim osnovama ona premašuje medicinsko-etički okvir."¹⁴ Devedesetih godina, "bioetika se vraća svom izvornom "potterovskom" značenju i shvaćanju", a to je "da 'mostovna bioetika' ili kasnije nazvana 'globalna bioetika' nadilazi kratkoročni (medicinsko-bioetički) pogled na ljudske probleme, već zagarava dugoročni (ekološko-bioetički) pogled koji uključuje preživljavanje vrsta i zdrav ekosistem, a ne više samo ljude."¹⁵ Razvojni put bioetike neki autori opisuju kao "put od 'nove medicinske etike' do 'etike života' koja postaje duhovnim znakom u kojem se odvija prijelom civilizacijskih epoha."¹⁶ Zaključno, naglašavaju se tri razvojne faze bioetike: "faza nove medicinske etike, faza globalne bioetike i faza integrativne bioetike".¹⁷ Integrativna bioetika "na metodološkome planu povezuje različite perspektive u jedinstveni pluriperspektivni obrazac orijentacijskoga znanja, dok je na predmetnom planu usmjerena na brojne problemske sklopove u širokom tematskom rasponu od medicinske skrbi i biomedicinskih istraživanja preko problematike ne-ljudskih živih bića i općih uvjeta održanja života (ekologija) do sudbinskih pitanja suvremene civilizacije"¹⁸, a interdisciplinarnost i pluriperspektivnost "ne znače puko mehaničko okupljanje različitih pogleda, nego njihovo zbiljsko integriranje, odnosno izradu jedinstvene platforme za raspravu o etičkim problemima vezanima za život, ljudski i ne-ljudski, individualni život i život u cjelini."¹⁹

Početke i razvoj, aktivnosti i dostignuća hrvatske bioetike analizirali su i Ivana Zagorac i Hrvoje Jurić u preglednome radu "Bioetika u Hrvatskoj" uzimajući u obzir tri aspekta razvoja bioetike: "znanstveno-stručne rasprave, bioetički senzibilitet i bioetička institucionalizacija"²⁰. Autori smatraju da su stanje i bioetička aktivnost u Hrvatskoj zadovoljavajući, ali da "to ne smije predstavljati razlog za opuštanje jer je narav bioetike dinamična pa bioetički senzibilitet treba i dalje poticati na društvenom planu te prijeći na višu razinu bioetičke institucionalizacije."²¹ U radu se osvrću se i na vezu bioetike s medijima koji su "odigrali ključnu ulogu u formiranju

¹³ Ibid, str. 82-83.

¹⁴ Ivana Zagorac i Hrvoje Jurić, "Bioetika u Hrvatskoj", *Filozofska istraživanja* 28 (3/2008), str. 603.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ A. Čović, *Etika i bioetika. Razmišljanje na pragu bioetičke epohe*, str. 113.

¹⁷ Više u Iva Rinčić and Amir Muzur, "Variety of Bioethics in Croatia: a Historical Sketch and Critical Touch", *Synthesis philosophica* 52 (2/2011) str. 412 i 418 i I. Zagorac i H. Jurić, "Bioetika u Hrvatskoj", str. 601-611.

¹⁸ I. Zagorac i H. Jurić, "Bioetika u Hrvatskoj", str. 608-609.

¹⁹ Ibid, str. 608.

²⁰ Ibid, str. 604.

²¹ Ibid, str. 611.

bioetičkog diskursa, omogućujući brzi prijenos informacija, odnosno koristeći svoj potencijal za informiranje, senzibilizaciju i edukaciju."²² No, s druge strane, I. Zagorac i H. Jurić svjesni su nekih ograničenja medija pa napominju: "...da je stanje medija bolje – tj. da oni ne kalkuliraju između politike, kapitala i zabave (infotainmenta i entertainmenta) – i stupanj bioetičke svijesti i senzibiliteta bio bi viši."²³

O povezanosti bioetike i novinarstva detaljno piše Iva Sorta Bilajac u svom radu "Bioetika i novinarstvo" u kojem daje pregled prvih sustavnijih medijskih praćenja događanja koji danas ulaze u okvir bioetike.²⁴ No, pored pregleda, autorica ukazuje na to da je bioetici potrebno "...kreativno novinarstvo koje će kvalificirano pisati o bioetičkim temama."²⁵ To, naravno, smatra I. Sorta Bilajac, zahtijeva dodatnu edukaciju novinara, bilo znanstvenih ili onih opće prakse kako bi stekli određenu "bioetičku kompetenciju" jer nije dovoljno da novinari bioetičare samo citiraju i da se samo tako njihove izjave interpretiraju jer tu lako može doći do iskrivljavanja i "pojednostavljanja misli, gubitka konteksta i manipulacije porukama."²⁶ Dakako, to zahtijeva i razumijevanje načina funkcioniranja medija u znanstvenoj zajednici i veći i kvalitetniji javni angažman znanstvenika. Britanski filozof Martyn Evans vezu između bioetike i novinarstva naziva "konstruktivnim partnerstvom" i kaže da su mediji i novinari ograničeni kao sudionici u "bioetičkom promišljenom razgovoru zbog njihove sklonosti da o bioetičkim pitanjima pišu površno i bez filozofskih dimenzija"²⁷, ali ne osporava ulogu i utjecaj medija i novinara u bioetičkom dijalogu.

Važan doprinos istraživanju korijena europske bioetike, života i djela Fritzha Jahra i institucionaliziranju europske bioetike²⁸, dali su Iva Rinčić i Ante Muzur. U svom radu "Raznolikost bioetike u Hrvatskoj: povijesna skica s primjesom kritičnosti" prikazuju također razvojne etape bioetike u Hrvatskoj i to počevši od 1985. (kada se bioetika kod nas prvi put spomenula) pa do danas. Autori daju iscrpan pregled važnih publikacija, bioetičkih časopisa, autora, znanstvenika i stručnjaka koji su značajno utjecali i doprinijeli razvoju hrvatske bioetike.²⁹

Danas se bioetika nalazi u hrvatskoj klasifikaciji znanstvenih područja i polja afirmirana kao znanstvena grana filozofije i to kao *filozofijska bioetika*. Prvi put se pod tim termi-

²² Ibid, str. 607.

²³ Ibid, str. 611.

²⁴ Iva Sorta-Bilajac, "Bioetika i novinarstvo", *Medianali* 1 (1/2007), str. 179-194.

²⁵ Ibid, str. 184.

²⁶ Ibid, str. 190.

²⁷ Ibid, str. 180.

²⁸ Više u Iva Rinčić i Amir Muzur, "European bioethics institutionalisation in theory and practice", *Jahr* 2, No.4 (2011): 415-429.

²⁹ Više u Iva Rinčić and Amir Muzur, "Variety of Bioethics in Croatia: a Historical Sketch and Critical Touch", *Synthesis philosophica* 52 (2/2011) str. (403-428).

nom uvodi u klasifikaciju 2008. godine prema Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama što ga je donijelo Nacionalno vijeće za znanost.³⁰ Od 2010. godine izlazi međunarodni znanstveni časopis *Jahr* koji objavljuje članke širokog raspona tema pokrivajući medicinske, humanističke i društvene znanosti, ali koji je značajan i po tome što promovira europsku bioetiku. Ovaj časopis je svojim otvorenim online pristupom dostupan i znanstvenicima i medijima i javnosti.³¹

U središtu ovoga rada je *9. svjetski bioetički kongres* koji je održan u Rijeci od 3. do 8. rujna 2008. godine. Taj Kongres bio je vrlo važan ne samo zbog činjenice da se radilo o jednom od najuglednijih svjetskih znanstvenih skupova o bioetici, nego i zbog toga što je "potvrdio i pridonio daljnjem međunarodnom etabliranju 'hrvatske' bioetike u cjelini."³² Organizatori su bili Hrvatsko udruženje za kliničku bioetiku i Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Glavni pokrovitelj događaja je predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, a ostali sponzori i oni koji su dali podršku: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Grad Rijeka te Primorsko-Goranska županija. U radu Kongresa sudjelovao je i veći broj pridruženih skupova. Od dvodnevni pridruženih kongresa to su: *Feministički pristup bioetici 2008. (FAB): "Glas, moć i odgovornost u zdravstvu"*, *4. jugoistočni europski bioetički forum: "Integrativna bioetika i pluriperpektivizam"* i kongres *"Mediji i bioetika"*. Jednodnevni pridruženi kongresi su: *5. simpozij međunarodnog udruženja za kliničku bioetiku*, *4. međunarodna konferencija o kliničkoj bioetici*, *Bioetika u sestrijskoj profesiji i Etika kliničkih ispitivanja i promocije lijekova*.

2. Analiza novinskih napisa o 9. svjetskom bioetičkom kongresu u Rijeci

2.1. Metoda, uzorak i odabir varijabli

Analiza ovdje obuhvaća kvalitativnu i kvantitativnu analizu sadržaja novinskih napisa koji su pratili održavanje *9. svjetskog bioetičkog kongresa* u Rijeci 2008. godine. Za potrebe ovog istraživanja odabrane su metode analize sadržaja, case studies i tehnike deskriptivne statistike. Uzorak je slučajan i limitiran brojem objavljenih napisa

³⁰ *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* (2008.), <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>, (Pristupljeno: 30. lipnja 2012). U Pravilnicima i klasifikacijama koji su bili na snazi prije 20. lipnja 2008., nismo našli termin *bioetika*.

³¹ *JAHR*- Godišnjak Katedre za društvene i humanističke znanosti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i izlazi u dva broja godišnje. Glavni urednik je Amir Muzur. Časopis je dostupan online na Portalu hrvatskih znanstvenih časopisa *hrak.hr*.

³² I. Zagorac i H. Jurić, "Bioetika u Hrvatskoj", str. 609 i Ivan Šegota, "Medicinska etika i klinička bioetika – od prvih početaka do 9. svjetskog bioetičkog kongresa", *Medicina Fluminensis*, Vol. 44, No. 2, (2008), str. 104-110.

u hrvatskim medijima kojima su pokrivali ovaj događaj i čine ga svi novinski napisi, ukupno 31, objavljeni u periodu od 1. kolovoza 2006. do 30. rujna 2008. u hrvatskim dnevnim novinama. Kriterij odabira bila je tema, pa naš uzorak čine svi napisi čija je glavna tema bioetički kongres i bioetika ili djelom sadržaja govore o kongresu ili bioetici, a objavljeni su prije, za vrijeme održavanja i neposredno nakon kongresa.

Sadržaji napisa su analizirani pomoću upitnika sastavljenog od kvalitativnih varijabli radi grupiranja podataka. Zanimalo nas je koje novinske vrste su najčešće zastupljene (komentar, izvještaj, vijest ili intervju); nalaze li se napisi u rubrici za znanost, prilogu dnevnih novina ili nekoj drugoj rubrici; jesu li na naslovnici i prate li ih fotografije; jesu li sponzorirani; kako tu temu smještaju i uokviruju, tj. kakav je generalni ton napisa ili stav prema temi, ako je izražen, te kakva je uloga znanstvenika: jesu li u tekstovima prisutni znanstvenici (domaći ili strani) kao "legitimatori" događaja ili drukčije. Pored toga, naglasak je bio na ispitivanju vrijednosti vijesti što je također bila jedna od varijabli. Dakle, istraženo je na koji su način dnevne novine pratile događaj. Cilj je, prema tome, bio na osnovi dobivenih rezultata prikazati glavne karakteristike medijskog praćenja 9. svjetskog bioetičkog kongresa.

2.2. Rezultati istraživanja

2.2.1. Učestalost izvještavanja i istaknutost napisa

Od kolovoza 2006. do kraja rujna 2008. četiri hrvatska dnevnika: *Jutarnji list*, *Novi list*, *Večernji list* i *Vjesnik*³³ objavila su 31 novinski napis o tom za bioetiku najvažnijem međunarodnom događaju u svijetu i Rijeci. Od toga je bilo čak 13 sponzoriranih napisa. Prvi napis koji spominje mogućnost dobitka domaćinstva kongresa je objavljen u *Novome listu* 4. kolovoza 2006., a prva "prava" vijest, o toj ne više mogućnosti, već stvarnosti, izlazi u istom listu 10. kolovoza iste godine s naslovom "Rijeka domaćin svjetskim bioetičarima 2008."³⁴ Posljednji novinski napis objavio je također *Novi list* 9. rujna 2008. godine naslova "Riječki kongres s najviše skupova dosad."

Tri su faze objave tekstova: (1) "najavna" (prije održavanja kongresa i odnosi se na kolovoz 2006. te kolovoz i rujna 2008.), (2) faza "akcije" (za vrijeme održavanja kongresa u rujnu 2008.) i (3) "odjavna" (*follow up* nakon završetka kongresa). Najviše napisa, 19, objavljeno je za vrijeme održavanja kongresa što je bilo i očekivano, a najmanje, samo jedan, nakon njegovoga završetka. Najavljujućih napisa bilo je 11, a u 2007. godini dnevne novine nisu objavile nijedan napis o kongresu. Od 19 na-

³³ Odabrane su hrvatske dnevne novine s najvećom nakladom na nacionalnoj razini koje su objavile najmanje jedan napis o bioetičkom kongresu. 24 sata nismo uzeli u obzir jer se te novine javno deklariraju kao tabloid.

³⁴ *Novi list*, 10. kolovoza 2006., str. 12.

pisa koji su objavljeni za vrijeme kongresa, čak 13 ih je bilo na spoznoriranim stranicama, što znači da je tek šest napisa objavljeno u uobičajenom nesponsoriranom izvještavanju. Nešto više od polovice sponzoriranih napisa, njih sedam od 13, objavljeno je 5. rujna 2008. u posebnom tematskom prilogu *Novoga lista* o kongresu koji je bio namijenjen i javnosti i sudionicima Bioetičkog kongresa. Prilog sadrži osam napisa od kojih je za sedam istaknuto da su sponzorirani, a objavljeni su i na hrvatskom i engleskom jeziku.³⁵

O bioetičkom kongresu najviše je, što je bilo i za očekivati, pisao *Novi list* kroz sve faze. Ovaj je dnevnik ukupno objavio 26 novinskih napisa, a sve ostale dnevne novine zajedno tek pet. Međutim, nismo očekivali općenito vrlo slabo praćenje tog kongresa od ostalih dnevnih novina: *Vjesnik* je objavio tri, a *Jutarnji* i *Večernji list* svaki samo po jedan napis. Također, nismo očekivali niti velik broj sponzoriranih napisa i da su ti napisi najviše zastupljeni u izvještavanju za vrijeme održavanja kongresa.

Tablica br. 1 prikazuje frekvenciju objave napisa u dnevnim novinama

Tablica 1. Novinski napisi o bioetičkom kongresu prema vremenu objave i dnevnim novinama

Dnevne novine	2006. Broj napisa	2007.	2008. Broj napisa u redovitom izvještavanju	2008. Broj sponzoriranih napisa	Ukupno
Jutarnji list	-	-	1		1
Novi list	6	-	7	13	26
Večernji list	-	-	1		1
Vjesnik	-	-	3		3
Ukupno	6		25		31

Izvor: Analizirane dnevne novine od 1. kolovoza 2006. do 30. rujna 2008.

Najzastupljeniji oblici novinarskog izražavanja u praćenju kongresa bili su izvještaji i vijesti (18 napisa), pa komentari (9 napisa), a najmanje intervjui (4 napisa). Treba napomenuti da je sedam komentara bilo sponzorirano i objavljeno u posebnom tematskom prilogu *Novoga lista*, a preostala dva komentara objavljena su u *Vjesniku* te nisu sponzorirana. Nadalje, nijedan komentar nije napisan od strane novinara, već su autori ili sponzori ili znanstvenici. Što se tiče intervjua, dva su izvedena s hrvat-

³⁵ Kao sponzori navedeni su Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Primorsko-Goranska županija i Grad Rijeka. Za uvodni i jedini novinarski autorski napis u prilogu nije istaknuto da je sponzoriran, no *Novi list* je medijski pokrovitelj kongresa.

skim znanstvenicima ili stručnjacima za bioetiku, a dva sa stranim stručnjacima za to područje.

Oko dvije trećine ili 21 napis, smješteno je u informativnim rubrikama novina (događaji, novosti i vijesti), osam ih je u prilogu *Novog lista*, a dva su u rubrici za znanost.

Većina, odnosno 90 % analiziranih novinskih napisa o kongresu nema status udarne vijesti i ne nalazi se na naslovnici nijednih dnevnih novina. Dva su napisa dospjela na naslovnicu i to oba u *Novome listu*. Prvi je kratka pisana najava na naslovnici o intervjuu s prof. dr. Miljenkom Kapovićem, dekanom Medicinskog fakulteta u Rijeci s naslovom "Pečat bioetičkim vrijednostima" (26. kolovoza 2008.). Drugi je službeni početak *9. svjetskog bioetičkoga kongresa* i to je bila udarna vijest u *Novom listu* (6. rujna 2008.) s naslovom "Rijeka u društvu metropola svijeta". Ostale dnevne novine nisu zabilježile početak tog događaja premda se radi o svjetskom kongresu i izrazito aktualnoj temi.³⁶

2.2.2. Stav i razumljivost

Znanost služi općem dobru ili bi trebala. Ako je vijest iz znanosti "loša" (negativna), u medijima to bi moglo implicirati da je znanost negdje morala "iznevjeriti" ili pogriješiti. Ali znanstveno znanje je provizionalno, a unutarnja medijska logika nalaže da je samo loša vijest zapravo vijest i dobra vijest. Drugim riječima, *no news is good news* ("dobra vijesti nije vijesti") i *most news is bad news* ("većina vijesti su loše vijesti").³⁷ Tabloidizacija hrvatskih medija također je pridonijela tome da su "loše" vijesti "dobre vijesti" pa i u znanosti, ali to ne odražava stanje u znanosti.³⁸ Znanstvenici kao važni i moćni izvori znanstvenih vijesti, ako odluče tako, mogu zadržati informacije koje su "loše" pa do novinara često dolazi ona znanost koja ima tendenciju samo "dobrih" vijesti koje nisu uvijek najvrednije (newsworthy news) da bi se o njima pisalo kao o vijestima.³⁹ Analize postupka prezentiranja znanstvenih tema u ne-specijaliziranim novinama pokazuju da je znanstvena aktivnost predstavljena češće kao progresivna, korisna za društvo i konsenzualna.⁴⁰ Medijsko praćenje *9. svjetskog bioetičkoga kongresa* je primjer pozitivnog izvještavanja o znanosti. Naime, 71 % članaka ima pozitivan sadržaj, a 29 % neutralan. Negativno intoniranih tekstova nema.

³⁶ Vidi više u Alfred Moore, "Public bioethics and public engagement: the politics of 'proper talk'", *Public understanding of science*, 2009, str. 1-15.

³⁷ Jane Gregory & Steve Miller, *Science in public. Communication, Culture and Credibility*, Perseus publishing, Cambridge 1998, str. 113.

³⁸ Blanka Jergović, "From sensational to sensationalism: media coverage of science and the role of scientists", izlaganje sa znanstvenog skupa, Beč, 2009.

³⁹ Ibid, str. 113.

⁴⁰ Massimiano Bucchi, *Science in Society An introduction to social studies of science*, str. 110.

Iako je većina napisa razumljiva, uočeno je nekoliko nepreciznosti, netočnosti, preuveličavanja i površnog izvještavanja. Obzirom da je *Novi list* objavio najviše tekstova, bila je i veća mogućnost pronaći manjkavosti upravo u tim novinama, premda to svakako odudara od profesionalnosti koja se od medija očekuje. Navodimo prva dva primjera s analizom:

Primjer 1., Novi list, 10. kolovoza 2008., str. 12

Nadnaslov: "MEDICINSKI FAKULTET U PEKINGU DOBIO VELIKO PRIZNANJE"

Naslov: "Rijeka domaćin svjetskim bioetičarima 2008."

Dakle, ono što čitatelj iz ovoga može zaključiti jest:

1. Ovdje se radi o dvjema različitim vijestima: o medicinskom fakultetu u Pekingu koji je dobio priznanje i grad Rijeka će biti domaćin bioetičarima za koje ne još znamo dolaze li na skup, sastanak, u posjet gradu ili dr.
2. Radi se o riječkom Medicinskom fakultetu koji je u Pekingu dobio domaćinstvo, ali je ujedno dobio i priznanje te zajedno s gradom Rijekom sudjeluje u organizaciji kongresa.

Što je autor doista htio reći može se razumjeti samo nakon čitanja cijeloga napisa ili pod pretpostavkom da se radi o lokalnome čitatelju koji filtrira vijesti na način da ih automatski stavlja u lokalni kontekst i koji je pronicljiviji.

2.2.3. Naslovi

Svaki dio novinskog napisa važan je za razumijevanje vijesti i ispravno prenošenje informacija. Naslov napisa ima veliku moć privlačenja pažnje i tako prodaje novine, pa je i odgovornost onih koji o njemu odlučuju da s jedne strane privuku na čitanje, a s druge strane da pruže relevantnu informaciju. U radu "Tropi u novinskim naslovima" Ivan Ivas polazi od definicije naslova i njegovih funkcija. Definira se kao "poruka sastavljena od jedne ili više riječi koje najavljuju naslovljeni tekst. Naslov je ključno mjesto teksta – njegov ulaz, kanal koji vodi u tekst, mamac. Grafički, naslov je odvojen od pripadajućeg mu teksta pa je i sam donekle autonoman tekst."⁴¹ Kako su pokazala dosadašnja istraživanja, nerijetko je naslov uz opremu i jedino što čitatelj doista i pročita. Primjer 1. ukazuje na (ne)povezanost između nadnaslova napisa u prvom redu i glavnog naslova u drugom redu. Njihov odnos je zbunjujući. Na

⁴¹ Halliday, M.A.K., *An Introduction to Functional Grammar*, Arnold, London 1994., str. 392-397 u Ivan Ivas, "Tropi u novinskim naslovima", *Medijska istraživanja* (god. 10, br. 2), (2004), str. 10.

prvi pogled, čitajući, imamo polu-informaciju da je "neki" (ne navodi se naziv, a u tom gradu ih sigurno ima više od jednog) medicinski fakultet u Pekingu dobio "neko" priznanje koje je veliko, ali ne znamo za što, ali možda ćemo saznati iz teksta. Do daljnje konfuzije dolazi kada pročitamo glavni naslov jer on spominje Rijeku koja nije, najjednostavnije, u nikakvoj geografskoj vezi s Pekingom. Povezanost postoji između "medicinski fakultet" i "bioetičari", ali što sve to cjelokupno znači prosječnom čitatelju, nije jasno. Moglo bi se reći da se ovdje radi o dva nepovezana naslova za dvije različite vijesti. Tek nakon što smo pročitali cijeli tekst znamo da se riječki Medicinski fakultet izborio za domaćinstvo svjetskog bioetičkog kongresa što je veliko priznanje i za Sveučilište u Rijeci i grad Rijeku. No, ovdje je ipak "zamućena" semantička funkcija naslova.⁴² Isti napis s jednom dodanom izjavom pokrovitelja i podnaslovom je objavljen istoga dana u regionalnom kutku *Novoga lista* gdje je situacija jasnija, ali opet računa na lokalnu prepoznatljivost:

Novi list, 10. kolovoza, str.10

Nadnaslov: "MEDICINSKI FAKULTET U PEKINGU DOBIO VELIKO PRIZNANJE"

Naslov: "Rijeka domaćin svjetskim bioetičarima 2008."

Podnaslov: "Riječ je o velikom priznanju profesoru Ivanu Šegoti i njegovoj ekipi"

Drugi je primjer odabran jer priziva "najveće neprijatelje" novinarima u davanju informacija, a to su netočnost, neprovjerenost, nepromišljenost i nepripremljenost. Navodimo jedno od pitanja, a ujedno i prvo postavljeno pitanje novinarke u intervjuu s jednim poznatim hrvatskim bioetičarom u *Novome listu*:

Primjer 2., Novi list, 19. Studenog 2006.

Pitanje: "Bioetika je mlada znanost, nastala na riječkom Medicinskom fakultetu, kako?"

Jedna od mogućnosti je ta da je pitanje samo nespretno postavljeno, no ni kasnije u intervjuu nema informacije o tome otkud uistinu potječe ideja bioetike što je još jedna sumnja da se vjerojatnije ipak radi o dezinformaciji i zabludi. Na to posebice ukazuje i podnaslov intervjuja: "U Rijeci, gdje je u Hrvatskoj utemeljena bioetika, 2008. održat će se Svjetski bioetički kongres", koji ističe "činjenicu" da je bioetika nastala u Rijeci u Hrvatskoj. Ovaj naslov je i dvosmislen, a to treba izbjegavati. Razjasnimo,

⁴² O pragmatičkoj i semantičkoj funkciji naslova u novinskim napisima vidi u: Ivan Ivas, "Tropi u novinskim naslovima", str. 9-34.

već su se u uvodu ovoga rada prikazale kratke definicije bioetike i njezina začetka koji nema hrvatski korijen, ali bioetika u Hrvatskoj ima i riječki korijen te svoje utemeljenje i razvoj duguje i riječkim bioetičarima, a kao hrvatsku posebnost u istraživanju bioetike svakako treba naglasiti takozvanu 'integrativnu' bioetiku.⁴³ Intervjuirani ekspert nije ispravio krivi navod ili to možda nije ušlo u konačnu verziju intervjuja.

Treći odabrani primjer pokazuje kako se naslovom efektno može privući pozornost na bioetiku kroz neke druge vrijednosti (o različitim vrijednostima vijesti govorimo kasnije u našem članku) poput dobrobiti za lokalnu zajednicu, zvučnošću naslova s atraktivnim motivima i vjerojatnim preuveličavanjem. Riječ je o napisu objavljenom u *Novome listu* s naslovom "Bioetika donosi turizmu Kvarnera 580 tisuća eura" (29.8.2008.). Novac je uvijek siguran način privlačenja pozornosti, bilo da ga je netko dobio, ukrao ili pronašao, bilo da je uzrok sreće ili nesreće. U cijelom napisu se u samo jednoj rečenici spominje taj "financijski efekt" koji uključuje zaradu od hotelskog smještaja, organizacijskog pogona i potrošnju sudionika. Obzirom da u vrijeme objave ovog napisa kongres još nije počeo, pretpostavljamo da se radi o procjeni barem jednog dijela zarade. Što će točno tih nekoliko stotina tisuća eura učiniti za domaći turizam i lokalnu zajednicu, kako su potrošeni, te jesu li na kraju uistinu i ostvareni? Nemamo informaciju o tome jer je kao *follow up* objavljen samo jedan napis kao rezime onoga što se događalo posljednjeg dana održavanja kongresa i da bi se podsjetilo ponovo na njegove tehničke pojedinosti (broj sudionika, organizatori, broj pridruženih skupova i dr.) O dobrobiti za kvarnerski turizam nema kasnije nikakvih informacija.

Sljedeći primjer djelomično, također, ukazuje na isforsirano privlačenje pozornosti koje nema uspješan efekt zbog površnosti pristupa izvještavanju i konstrukcije i metaforike naslova napisa. Ovdje je riječ o napisu objavljenom u *Novome listu* s glavnim naslovom "Novinarska profesija utapa se u 'žutilu'" (4.9.2008.) i nadnaslovom "U Rijeci i Opatiji započeli skupovi pridruženi 9. svjetskom kongresu bioetike". Dakle, u napisu se govori o skupovima pridruženim bioetičkom kongresu između kojih je i skup "Mediji i bioetika" koji nije naznačen u nadnaslovu, niti u naslovu, a podnaslova nema. Pročitavši naslov, logično je za pretpostaviti da bi prosječan čitatelj htio saznati kakva je poveznica između novinarstva i bioetike i gdje se očituje, ako je uopće i naslutio da se radi o tome. Iz napisa doznajemo ono što je već svima jasno, a to je da kvaliteta novinarstva pada. Ali, zato nije objašnjeno što su "načini i standardi bioetičkih djelovanja novinara" o kojima se raspravljalo na skupu, a koji su u tekstu izneseni kao važan element odnosa bioetike i medija. Ironično, to se dogodilo baš u napisu s naslovom o kvaliteti novinarske profesije! No, pored ovoga,

⁴³ Potraži više kod autora Ante Čović i Hrvoje Jurić.

objavljena su još tri napisa u kojima se spominje skup "Mediji i bioetika", ali se referiraju na vezu novinarstva i bioetike uspostavljenu 60-ih godina 20. st. i navode konkretna bioetička problemska pitanja s kojima su novinari suočeni i o kojima moraju na koji način izvještavati. Dva su napisa objavljena prije početka kongresa, a treći za vrijeme održavanja. Ako je autor smatrao da je o novinarstvu i bioetici u ranije objavljenim napisima već sve rečeno, onda se nije trebao niti koristiti tom temom samo da bi napis učinio što atraktivnijim.

Primjer iz *Jutarnjeg lista*, odnosno jedini njegov objavljeni napis (4.9.2009.), s naslovom "Deveti svjetski skup bioetičara" i nadnaslovom "dr. Ivan Šegota" također ukazuje na površnost i manjak nekih od osnovnih elementa koji čine vijest (5W= Who? What? When? Where? Why? + How?) Iz napisa se ne zna kada počinje kongres, ali postoji podatak o tome kad završava. Ovaj propust bi mogli opravdati jedino time što je vijest smještena u rubriku označenu "0-24". Nema podataka o tome koja je tema kongresa, već se navodi samo "krovni" naziv *9. svjetski bioetički kongres*. Ova vijest je jedina koju je ovaj dnevni list objavio i to samo u regionalnom izdanju. Također, uvodni dio vijesti, odnosno prva rečenica (*lead*) je gotovo identična uvodnom dijelu napisa iz drugih izvora koji su ranije objavljeni. To smo prikazali na primjerima u sljedećem dijelu o izvorima informacija i tablici.

2.2.4. Izvori informacija i njihovo (ne)navođenje

Jedna od slabosti u izvještavanju koju smo opazili bila je i umanjena kreativnost u načinu prezentiranja i stilu pisanja o događaju što je vjerojatno rezultat preuzimanja informacije od istih izvora, a ne rezultat samostalnog novinarskog istraživanja. Naime, informacije najprije i najbrže objavljuje *Novi list*, što je i očekivano jer su te nacionalne dnevne novine ujedno poprimile i karakter lokalnosti kao novina u centru događanja. Novinarska etika nalaže navođenje izvora informacija kod njihovog preuzimanja, no to se u izvještavanju o ovome kongresu nije uvijek poštivalo. Informacije o kongresu dolazile su najčešće iz službenih izvora, praćenjem njihovih agendi; na konferencijama za novinare, iz priopćenja, te na kraju od organizatora ili znanstvenika sudionika kongresa. Autori napisa iz *Novoga lista* su novinari njih sedmero, od kojih je jedna i tadašnja urednica za znanost u *Novome listu*. U *Vjesniku* su autori dvaju napisa znanstvenici ili stručnjaci koji se svojim komentarom javljaju kao čitatelji u čitateljskoj rubrici (Tribina), a treći preostali napis potpisuje novinar. Jedini napis iz *Jutarnjeg lista* potpisan je inicijalima pretpostavljamo autora i kraticom izdavačke i medijske kuće Europapress holdinga, a jedini napis u *Večernjem listu* potpisuje dvoje novinara. Tablica 2. pokazuje primjerom da ostale dnevne novine preuzimaju informacije i gotovo identičan tekst, objavljen 26. kolovoza 2008., od *Novoga lista* ili jedne od drugih. No pronašli smo i primjer samoprepisivanja kod

Novog lista. Taj je primjer naveden je kao prvi u tablici. Dva različita napisa objavljena 26. i 31. kolovoza 2008., koja potpisuju različiti novinari imaju gotovo identičan najvažniji dio napisa, *lead* ili prvu rečenicu.

Tablica 2. Slijed objave napisa i informacija o bioetičkom kongresu u dnevnim novinama

Datum	Dnevne novine	Tekst prenesen iz drugih novina
26.8.2008.	Novi list (originalan tekst)	"Nakon Amsterdama, Buenos Airesa, San Francisca, Tokija, Londona, Brasilije, Sydneya i Pekinga najveće svjetsko okupljanje bioetičara ugostit će i Hrvatska, gdje će u Rijeci i Opatiji od 3. do 8. rujna biti održan 9.svjetski kongres bioetike." str. 7
31.8.2008.	Novi list	"Najveće svjetsko okupljanje bioetičara nakon Amsterdama, Buenos Airesa, San Francisca, Tokija, Londona, Brasilije, Sydneya i Pekinga ugostit će Rijeka i Opatija, gdje će od 3. do 8. rujna biti održan 9. Svjetski kongres bioetike..." str. 2
29.8.2008.	Novi list	"Nakon više od desetljeća, bioetičke rasprave svjetski priznatih stručnjaka vodit će se na tlu Europe."
4.9.2008.	Vjesnik	"Tako će se nakon više od desetljeća bioetičke rasprave svjetski priznatih stručnjaka voditi na tlu Europe..." str. 6
4.9.2008.	Jutarnji list	"Nakon Pekinga, Sidneya, Tokija, Londona i ostalih svjetskih prijestolnica Rijeka će do 8. rujna biti domaćin stotinama uglednih svjetskih bioetičara... Riječ je o iznimnom znanstvenom događaju i skupu koji se po prvi put održava na tlu Europe." str. 24

Ostale uočene pogreške u tekstovima tehničke su naravi i manje štetne u smislu sadržaja i informacije i njihove razumljivosti pa ih nećemo navesti.

2.2.5. Citiranost

Jedna od kategorija koju smo analizirali u napisima jest ona koja nam pomaže u tumačenju imidža i općenito prisutnosti znanstvenika (ponajprije hrvatskih), a to je citiranost znanstvenika u objavljenim člancima, u odnosu na druge aktere događaja. Mediji često radije pridonose pozitivnom imidžu, ugledu i reputaciji znanstvenika u

društvu. Istraživanja pokazuju da je njihov imidž generalno vrlo dobar.⁴⁴ Znanstvene institucije i znanstvenici se još uvijek smatraju izrazito pouzdanim i korisnim izvorom informacija za znanstvene novinare, što pokazuju podatci studije Eurobarometra iz 2003. i 2007. godine, ali i naša istraživanja provedena među hrvatskim znanstvenim novinarima.⁴⁵ Znanstvenici pridonose važnosti teme, legitimiraju, potvrđuju ili kritiziraju, izazivaju povjerenje i poštovanje. Kada se pozove se na neku od institucija ili osoba priča je pouzdanija.⁴⁶ Kako mediji nerijetko tendiraju preuveličavanju i pretjerivanju u izvještavanju o temama iz različitih područja, pa tako i znanosti, događa se da mediji i znanstvenike koje spominju tretiraju i portretiraju kao herojske figure ili sasvim suprotno⁴⁷. Odgovor na pitanje o pretjerivanju i uveličavanju treba potražiti u "polju neurobiologije jer naš mozak ima tendenciju zaboravljanja racionalnih tvrdnji ako one ne nose sa sobom emocionalnu poruku. Ako novine plasiraju informacije s osjećajem simpatije za jedne ili straha za druge, bolje će privući pažnju čitatelja odnosno publike i javnosti. Ako novine ne privlače pažnju, ne prodaju se. Taj jednostavan zakon vrijedi ne samo u medijskome biznisu, već i u politici, ekonomiji i svim poljima ljudske aktivnosti pa čak i u kod znanosti."⁴⁸

No, pogledajmo kako kategorija citiranosti funkcionira u našem primjeru. Većina napisa koji citiraju, citiraju upravo znanstvenike ili organizatore kongresa. Takvih je 71 %, a 29 % napisa uopće ne sadrži citate. Drugim riječima, devet napisa se ne služi citatima, a 22 služi. Kod ta 22 napisa poredak citiranosti je sljedeći:

Tablica 3. Struktura citiranosti znanstvenika

Akter citiranja	%
Hrvatski znanstvenici	36
Hrvatski znanstvenici i organizatori zajedno	23
Hrvatski i strani znanstvenici zajedno	18
Strani znanstvenici	14
*preostali postotni udio odnosi se na citiranje samo organizatora	

⁴⁴ Ulrich Schnabel, "God's Formula and Devil's Contribution: Science in the Press", *Public Understanding of Science* 2003., 12, str. 256.

⁴⁵ B. Jergović, "Mijenja li se novinarska profesija: primjer znanstvenog novinarstva", str. 53 i Blanka Jergović i Ifigenija Račić, "Uloga interneta kao izvora informacija u medijskom izvještavanju o znanosti: iskustva hrvatskih znanstvenih novinara", *Medianali* 5 (10/2011), str. 1-20.

⁴⁶ Jane Gregory & Steve Miller, *Science in public. Communication, Culture and Credibility*, Perseus publishing, Cambridge 1998, str. 113.

⁴⁷ B. Jergović, "Mijenja li se novinarska profesija: primjer znanstvenog novinarstva" i U. Schnabel, "God's Formula and Devil's Contribution: Science in the Press", str. 256.

⁴⁸ *Ibid.*, str. 257-258.

Struktura podataka pokazuje da su znanstvenici i to hrvatski, najistaknutiji i najcitiraniji u većini napisa. Imaju pozitivan imidž te su najzastupljeniji kao legitimatori i promotori važnosti događaja pa ukazuju na njegov regionalni, nacionalni i svjetski značaj. To su većinom znanstvenici ili stručnjaci za bioetiku. Oni se osvrću na vlastiti trud i postignuća koja su omogućila održavanje ove manifestacije kod nas, lobiraju za kolege iz svog tima i naposljetku upoznaju javnost s nekim općim značajkama bioetike. Tako u *Novome listu* 12. kolovoza 2006. dr. Iva Sorta Bilajac kaže:

*"Ovo je kruna naših cjelokupnih riječkih bioetičara otkad je prije 15 godina bioetika zaživjela na našem fakultetu... Zahvaljujući dobrom timu, čitava bioetička scena u Peckingu prepoznala je cijeli tim riječkih bioetičara..."*⁴⁹

A prof. dr. Miljenko Kapović 26. kolovoza 2008. u *Novome listu* izjavljuje:

*"Međutim, kako ništa ne dolazi slučajno, valja reći da je i svijet prepoznao kako se u jednoj maloj sredini ipak nešto događa, kako postoji interes, ali i konkretan rad i rezultati iz područja bioetike."*⁵⁰

Iako se strani znanstvenici manje citiraju, i oni su podupiratelji važnosti kongresa, suradnje s hrvatskim kolegama ili pohvale gradu Rijeci, ali su citiraniji kada govore o istraživanjima za razliku od naših znanstvenika. Iako je u nekim novinskim napisima napomenuto da i značajan broj naših domaćih znanstvenika izlaže na kongresu, nema podataka o tome koji su, koliko ih je i koje su teme njihovih izlaganja.⁵¹

2.2.6. Fotografije

Da je veći naglasak bio na imidžu hrvatskih znanstvenika pokazuju i fotografije koje prate objavljene tekstove. Naime, 86 % napisa ima jednu ili više fotografija koje uglavnom prikazuju znanstvenike ili sponzore. 16 % analiziranih napisa nema fotografiju. Najviše je fotografija hrvatskih znanstvenika i to kod 38 % novinskih napisa, a slijede ih sponzori s 27 %. Na fotografijama su očekivano najčešće zastupljeni hrvatski stručnjaci i znanstvenici iz riječkog bioetičkog tima. Fotografija na kojima su strani i hrvatski znanstvenici zajedno ima kod 12 % napisa, a 11 % prikazuje samo strane znanstvenike. Možemo zaključiti da su najčešće citirane osobe najčešće i vizualno prikazane.

2.2.7. Vrijednosti vijesti

Citiranost je jedna od podkategorija vrijednosti vijesti. U nastavku ćemo najprije teorijski pojasniti pojam vrijednosti vijesti (*news values*), a potom prezentirati rezultate koje smo dobili analizom. Od mnoštva događaja koji se svakodnevno dogode,

⁴⁹ "Kruna 15-godišnjeg rada riječkih bioetičara", *Novi list*, 12. kolovoza 2006., str. 13.

⁵⁰ "Pečat bioetičkim vrijednostima", *Novi list*, 26. kolovoza 2008., str. 7.

⁵¹ "Veliko priznanje radu hrvatskih bioetičara", *Novi list*, 31. kolovoza 2008.

mala je proporcija onih o kojima se izvještava odnosno onih koji dobiju status vijesti. Zašto je neki događaj postao vijest, što neku priču čini "velikom" pričom, kako odlučiti i na osnovu čega će priča ili događaj dobiti ili izgubiti bitku za svoje mjesto među vijestima? Novinari tvrde da im u tome pomaže njihov "nos" ili "osjećaj" za vijest. U teoriji se one osobine priče koje joj daju veću šansu da postane vijest nazivaju vrijednosti vijesti (*news values*). One su primjenjuju u svim medijima i za sve vrste vijesti.⁵² Vrijednost vijesti opisuje se kao "ono što će dokazano privući pozornost publike", a osnovne vrijednosti vijesti su: "utjecaj, vrijeme događanja, blizina, sukob, važnost, novost i relativnost."⁵³ Lynette Sheridan Burns smatra da je osjećaj za vijest relativno lako razviti ako "sami sebi postavljamo prava pitanja", a prije toga "moramo definirati vlastito mišljenje ili stajalište o temi."⁵⁴ Drugi autori zaključuju da "vijesti odražavaju određene kulturne vrijednosti i profesionalne norme" te da je novinarski "nos za vijesti" zapravo "definicija vijesti koja je nastala iz njihove profesionalne izobrazbe i iskustva."⁵⁵ U konačnici, vrijednost vijesti svodi se na profesionalnu prosudbu novinara.

Kada znanost ima vrijednost vijesti? Jane Gregory i Steve Miller u knjizi *Science in Public* daju listu nekoliko kategorija vrijednosti vijesti na račun kojih znanost dopi-jeva ili ne dopi-jeva u medije. To su: "prag zanimljivosti"; smisao, relevantnost i sklad; "povezanost s nečim drugim" i kompozicija; "čestoća pojavljivanja", neočeki-vanost i kontinuitet; kompeticija; nedvosmislenost i negativnost; činjenice, izvori i njihova pouzdanost te elitizam i personalizacija.⁵⁶ Ukratko i pojednostavljeno, pove-zanost nekog događaja iz znanosti s nečim aktualnim u društvu daje mu veću mo-gućnost da bude tretiran kao vijest. Ta povezanost s drugim temama je korisna jer tako je znanost prisutnija i bliža publici, čitateljstvu ili javnosti. Drugim riječima, odabir znanstvenih tema ili vijesti iz znanosti često je uvjetovan njihovom moguć-nošću da se povezuju s temama ne-znanstvene prirode. Relevantnu vrijednost imaju oni događaji i znanstvene teme koje se tiču svih, o kojima svi imaju neko razumije-vanje te kao takve moraju se uklopiti u domet onoga što obični ljudi misle i čime ih se može uznemiravati.⁵⁷ Jasno je da znanost ima vrijednosti vijesti. Prije svega ima činjenice i pouzdana je te u nekim prilikama podliježe personalizaciji i kategoriji "ko-opcije". O jasnoći medijske poruke i negativnosti govorili smo ranije spominju-

⁵² Jane Gregory & Steve Miller, *Science in Public. Communication, Culture and Credibility*, str. 109-110.

⁵³ Lynette Sheridan Burns, *Razumjeti novinarstvo*, Naklada Medijska istraživanja, Zagreb 2009., str. 57.

⁵⁴ Ibid, str. 60.

⁵⁵ Ibid, str. 26.

⁵⁶ Jane Gregory & Steve Miller, *Science in Public. Communication, Culture and Credibility*, str. 110-113.

⁵⁷ Ibid, str. 110.

ći pozitivnu i negativnu prezentaciju znanosti u medijima. Pouzdanost znanstvene informacije i izvore spomenuli smo u dijelu o citiranju znanstvenika u tekstovima.

2.2.8. Povezanost bioetike s drugim područjima

U ovome radu zanimala nas je vrijednost vijesti u smislu "povezanosti s nečim drugim" pa smo ispitali povezanost medijskih napisa o bioetičkom kongresu s nekom od drugih aktualnih tema i interesnih domena, poput promocije grada i razvoja kongresnog turizma, politike, Crkve i religije, zdravlja i medicine te obrazovanja i uspjeha znanstvenika. No, prije njih na općoj razini, glavna je vrijednost svih vijesti (vijesti, izvještaja, komentara, intervjua) objavljenih u svim dnevnim novinama, blizina, odnosno blizina događaja i javnosti jer se svjetski kongres održava u Hrvatskoj i u Rijeci. To je dvojna blizina jer se očituje na nacionalnoj i regionalnoj razini, ali u oba slučaja na "domaćem" terenu.

Najviše je napisa, 45 %, skoro polovica od ukupno objavljenih, koji se ujedno povezuju i s promocijom grada (i turizmom) (objavljeni u kolovožu 2006. i kolovožu 2008.) te uspjehom naših hrvatskih znanstvenika u bioetici. Napisa povezanih s promocijom grada i turizmom tako ima 32 % (10 napisa) i referiraju na to da će kongres pridonijeti bitnom razvoju kongresnog turizma i biti značajan za post sezonu te ističu Rijeku, grad domaćin, kao metropolu ne samo bioetike nego znanosti općenito. Ulogu promotora u tome preuzeli su i citirani znanstvenici. Napisa koji bioetiku povezuju s prepoznatljivošću naših znanstvenika ima 13% (4 napisa) i u njima se često ponavljaju informacije o njihovim zaslugama i uspjesima. Navodimo nekoliko primjera novinskih napisa koji i naslovom ukazuju na kategorije koje smo naveli:

*"Bioetika donosi turizmu Kvarnera 580 tisuća eura"*⁵⁸

*"Kruna 15-godišnjeg rada riječkih bioetičara."*⁵⁹

"Rijeka u društvu metropola znanosti" i

*"Rijeka metropola znanosti"*⁶⁰

Napisi koji se tiču kategorije zdravlje, medicina i biomedicina te kao takvi pobuđuju veći interes javnosti najčešći su bili za vrijeme održavanja kongresa. To je bilo i očekivano, obzirom da se o njima s različitih aspekata i raspravljalo na kongresu. Bilo ih je oko 13 % ili ukupno četiri napisa. U okviru toga su se dotakla bioetička pitanja i problemi: odnos liječnika i pacijenta, pretilost, istraživanje matičnih stanica i kloni-

⁵⁸ *Novi list*, 29. kolovoza 2008.

⁵⁹ *Novi list*, 12. kolovoza 2006.

⁶⁰ Prvi naslov je glavni naslov na naslovnici, a drugi naslov je naslov naspisa. *Novi list*, 6. rujna 2008.

ranje, crna tržišta jajnih stanica, tuberkuloza, lijekovi i farmaceutske tvrtke, kulturne razlike i bioetika, feministički pristup u liječenju muškaraca i žena. No, ova aktualna pitanja se prezentiraju u većini slučajeva kroz nizanje citiranih izvjava sudionika kongresa jer se radilo o njihovim izlaganjima na kongresu. Dodat ćemo još da se većina ovih napisa nalazi na sponzoriranim stranicama. Navodimo za primjer dva napisa naslova:

*"Medicina više fokusirana na zdravlje muškaraca"*⁶¹

*"Korištenje jajnih stanica između etičkih dilema i znanstvene fantastike"*⁶²

Da su i političke i državne strukture zainteresirane za događaj i da ga podržavaju pokazuje 10 % napisa koji javnosti referiraju na tu činjenicu. Oni su sponzori događaja i predstavnici političke elite: predsjednik Republike Hrvatske, tadašnji ministar znanosti i obrazovanja te ministar zdravstva i socijalne skrbi.⁶³ Ujedno, povezanost s politikom svakako je osobina vijesti zbog koje će ona vjerojatnije biti objavljena i dobiti prominentnije mjesto u novinama. Dakle, tri su takva napisa, a smješteni su u posebnom prilogu *Novoga lista* posvećenom kongresu. Tri napisa (oko 10 %), intervju s profesorom i znanstvenikom Ivanom Šegotom (*Novi list*, 19.11.2006.), intervju s profesorom i dekanom Medicinskog fakulteta Miljenkom Kapovićem (*Novi list*, 26.8.2008.) i vijest o održavanju kongresa (*Jutarnji list*, 4.9.2008.), primjeri su za uporabu personalizacije kao vrijednosti vijesti.

Samo jedan napis, kojeg je objavio *Večernji list* (7.9.2008.) u informativnoj rubrici, povezuje bioetiku sa religijom i referira na Crkvu kao instituciju i to izravno na katolike koji čine 88 % u strukturi zastupljenih vjeroispovijesti u Republici Hrvatskoj. Bio je to jedini objavljeni napis ovih dnevnih novina o događanju *9. svjetskog bioetičkog kongresa* u Rijeci, s naslovom "Na Crkvu još gledamo starinski".⁶⁴ U napisu se ukazuje na neka zajednička pitanja koja su u fokusu i bioetike i Crkve kao što je pitanje eutanazije i umjetne oplodnje.

Prvi novinski napis koji se isključivo fokusira i veže na bioetiku kao znanost objavljen je u *Vjesniku* 29. kolovoza 2008. s naslovom "Integrativna uloga bioetike"⁶⁵. To je ujedno i jedini napis koji u potpunosti govori o bioetici i pri tome ne spada u

⁶¹ Ovaj napis je u formi intervjua sa stranom znanstvenicom i stručnjakinjom za medicinsku etiku i zdravstveno pravo Wendy Rogers. *Novi list*, 6. rujna 2009.

⁶² Napis je u formi izvještaja i informira o nekoliko izlaganja na temu o uporabi ljudskih jajnih stanica za potrebe umjetne oplodnje i znanstvene svrhe. *Novi list*, 7. rujna 2009.

⁶³ Predsjednik Republike Stjepan Mesić, ministar znanosti, obrazovanja i sporta Dragan Primorac i ministar zdravstva i socijalne skrbi Darko Milinović.

⁶⁴ *Večernji list*, 7. rujna 2008., str. 3.

⁶⁵ Autori su znanstveni savjetnici s Instituta Ruđer Bošković, Olga Carević i Dražen Vikić Topić.

skupinu sponzoriranih komentara ili vijesti. Radi se o komentaru smještenom u rubrici čitatelja "Tribina". Prikazan je razvoj bioetike, a po prvi put se spominje (nakon svih ranije objavljenih napisa) i Hrvatsko bioetičko društvo te znanstvenici koji nemaju lokalni riječki karakter, ali su važni za razvoj bioetike u Hrvatskoj. *Novi list* objavio je jedan napis i to na sponzoriranoj stranici koji se samo fokusira na bioetiku kao znanost i njezinu primjenu s naslovom "Hrvatska bioetička zemlja" 6. rujna 2008.. Pored toga ovaj list je objavio još dva napisa koja se ne nalaze na sponzoriranim stranicama i koja podjednako pored podatka o kongresu i isticanja uspjeha organizatora, govore o bioetici kao znanosti i akademskoj disciplini. Prvi je objavljen 31. kolovoza 2008. u rubrici za znanost s naslovom "Veliko priznanje radu hrvatskih bioetičara", a drugi u prilogu *Novog lista* 5. rujna 2008. s naslovom "Izazovi međukulturološke etike u 21. stoljeću" (jedini nesponzoriran novinarski napis u tom prilogu).

Dakle, primijetili smo da se analizirani napisi, uglavnom, manjim dijelom sadržaja fokusiraju na bioetiku kao znanstvenu temu, Kao i to da se bioetika gotovo uvijek prezentira kroz svoju primjenu i konkretne bioetičke kontroverzne teme. Zanimalo nas je, kako je bioetika u predstavljena "znanstvenom", a kako u "praktičnom" kontekstu. Prezentacija bioetike kao znanstvene teme ovdje uključuje ukazivanje na definicije, metode i afirmaciju. Praktična strana ili primjena bioetike uključuje referiranje i povezivanje bioetike s aktualnim bioetičkim pitanjima npr. u okviru medicinske skrbi i biomedicinskih istraživanja (pobačaj, umjetna oplodnja i dr.). Nadalje, htjeli smo vidjeti kojim stručnim ili znanstvenim terminima je obilježena ili karakterizirana, te jesu li oni objašnjeni ili se samo nabrajaju.

U tablici 4. navodimo nekoliko primjera gdje je bioetika predstavljena kao znanost i akademska disciplina s ukazivanjem na definiciju, metodu i afirmaciju.

U napisima se o bioetici govori kao o znanosti i novom području istraživanja, znanstvenoj etici, suvremenoj etici i novoj medicinskoj etici. Termini koje smo uočili ponavljaju se u većini napisa i opisuju bioetiku kao znanost. Stručna terminologija je neizostavna u napisima. Kao što se može uočiti iz nekih primjera, ima je čak i previše, što je najčešće u negativnoj korelaciji s jasnoćom i razumljivosti.

U trećini napisa se o bioetici govori kao o "novoj" ili "mladoj" znanosti i to najčešće u citatima i znanstvenika i sponzora ili su dio novinarskog teksta. U tablici 5. navodimo nekoliko primjera.

Tablica 4. Bioetika kao znanost (znanstvena tema) u novinskim napisima

Citat	Terminologija
<i>"U početku se bioetika temeljila na principilističkom pristupu, no kasnije je prevladao pluriperspektivni pristup rješavanju bioetičkih problema na integrativno-transdisciplinarni način u kojem se susreću različite discipline poput prava, ekologije, tehnologije i filozofije..."</i> , VJ, 29.8.2008.	Pluriperspektivizam, integrativnost, transdisciplinarnost
<i>"Bioetika bi, dakle trebala predstavljati novu znanstvenu etiku koja povezuje poniznost, odgovornost i sposobnost, znanost koja je međudisciplinarna i međukulturalna...dokaz da je bioetika "ozbiljna znanost" nalazi i u činjenici da se ona, kao i druga znanstvena područja, dijeli na polja, grane, ogranke..."</i> , NL, 31.8.2008.	Međudisciplinarnost, međukulturalnost
<i>"Upravo bioetika, kao višedisciplinarna, međudisciplinarna i dijalogaška, a u najnovije doba i pluriperspektivna i integrativna znanost pruža adekvatan okvir za donošenje takvih odluka..."</i> , NL, 31.8.2008.	Višedisciplinarnost, međudisciplinarnost, pluriperspektivnost, integrativnost
<i>"Utoliko je bioetika područje gdje se sva ta pitanja fokusiraju i gdje se odgovori traže u metodološkom obrascu pluriperspektivizma jer je jedino u povezivanju i interakciji znanstvenih i neznanstvenih perspektiva moguće naći orijentire u situaciji u kojoj se čovječanstvo nalazi..."</i> , NL, 6.9.2008.	Pluriperspektivizam, metodološki obrazac

Tablica 5. Atribuiranje kategorije "novoga" uz bioetiku

<i>"Jedna od rijetkih znanosti koja buduće medicinske praktičare suočava sa sviješću o nužnosti novih etičkih načela je bioetika."</i> NL, 19.11.2006.	"nova etička načela"
<i>"Ona je naprosto novootvoreno područje istraživanja u kojem se razmatraju moralni i civilizacijski aspekti onih problema koje je nametnuo moderni napredak znanosti i tehnologije."</i> , VJ, 29.8.2008.	"novo područje istraživanja"
<i>"Neki, pak, autori u bioetici ne vide novu moralnu teoriju, već samo novi termin korisniji od medicinske etike, dok drugi bioetiku opisuju kao znanost graničnog polja između života i tehnike."</i> , NL, 5.9.2008.	"nova teorija" ili "novi termin"
<i>"Bioetika bi, dakle trebala predstavljati novu znanstvenu etiku koja povezuje poniznost, odgovornost i sposobnost..."</i> , NL, 31.8.2008.	"nova znanstvena etika"
<i>"Ovim događajem u Rijeci, bioetika se još jednom potvrđuje kao nova disciplina na obzoru ljudske misli..."</i> , NL, 5.9.2008.	"nova disciplina"

Iako je prezentacija bioetike kao znanosti zbog korištene stručne terminologije teže razumljiva, u takvim se napisima ona, ukazivanjem na njezinu primjenu, pokušava približiti javnosti na razumljiv i jednostavan način. U tablici 6. navodimo nekoliko primjera iz napisa u kojima se govori o primjeni bioetike i širokom spektru konkretnih bioetičkih aktualnih pitanjima i tema.

Tablica 6. Prezentacija bioetike – primjena

<i>"Bioetički problemi su zapravo sveprisutna pitanja pobačaja, izvantjelesne oplodnje, istraživanja embrija, a u ovo doba sve važnija postaju pitanja eutanazije te problemi koji se javljaju pri kraju života.", NL, 6.9.2008.</i>
<i>"Bioetika ne podrazumijeva rad na računalu ili u laboratoriju. Ona ima svoju praktičnu primjenu u svemu- od GMO-a, zagađivanja zraka do prava pacijenata i političkih zatvorenika.", NL, 5.9.2008.</i>
<i>"Njoj se ima zahvaliti javna afirmacija dojučerašnjih tabu tema, poput eutanazije skraćivanja života kad on više nema nikakvu kvalitetu, distanzije – umjetnog produžavanja života agresivnim medicinskim tehnologijama, komunikacija s gluhim osobama i niz drugih tema s kojima se današnja medicinska praksa teško nosi.", NL, 19.11.2006.</i>

Najčešće prezentirana kontroverzna pitanja i problemi su vezana za medicinu i biomedicinu, što nije iznenađujuće jer bioetika i proizlazi iz tog medicinsko-etičkog okvira, ali ga, kako smo naznačili u teorijskom dijelu, i nadilazi.

Tu vezu te ukazivanje i povezivanje s prepoznatljivim kako bi se doprinijelo razumijevanju (ali i razlikovanju pojmova) pronašli smo u četiri napisa koji dijelom sadržaja govore o odnosu Hipokratove medicinske etike i bioetike na akademskoj, znanstvenoj razini i primjeni. Primjeri koje navodimo citati su znanstvenika korišteni kao takvi u novinarskom tekstu:

*"...1991. godine uveo sam predmet 'Hipokratova zakletva danas' za što su interes pokazale čitave generacije medicinara. Taj je predmet najavio Bioetiku kao novu medicinsku etiku. Dotadašnja medicinska etika nije davala odgovore na nove okolnosti."*⁶⁶

Novinar: *"Koja je najkrupnija načelna razlika između tradicionalne Hipokratove etike i bioetike? Znanstvenik: "U prvoj su prioriteta liječnička etička načela dobročinstvo i neškodljivost, u drugoj pravednost i autonomija pacijenta."*⁶⁷

"Upravo bioetika, kao višedisciplinarna, međudisciplinarna i dijaloška, a u najnovije doba i pluriperspektivna i integrativna znanost pruža adekvatan okvir za donošenje ta-

⁶⁶ "Pravednost i autonomija bolesnika vodeća bioetička načela", *Novi list*, 19.studenog 2006.

⁶⁷ Ibid.

kvih odluka, kako za zdravstvene djelatnike, tako i za pacijente i sve ostale koji su u to odlučivanje uključeni, a na koje tradicionalna Hipokratova medicinska etika više nema adekvatnog odgovora."⁶⁸

3. Zaključak

Možemo dakle zaključiti da u ovom slučaju hrvatske dnevne novine nisu iskoristile mogućnost pozicioniranja bioetike kao discipline. Ona, tijekom pokrivanja Bioetičkog kongresa, nije prikazana kao važna zbog tema koje obuhvaća, interesa javnost i pouzdanih istraživačkih metoda. Na temelju rezultata analize zaključujemo da su dominantne karakteristike medijskog praćenja sljedeće:

(1) Medijsko pokrivanje događaja bilo je vrlo skromno. Iako je znanost u usporedbi s drugim zemljama dobro zastupljena u hrvatskim novinama i čini 3,5 % od ukupnog broja članaka u novinama⁶⁹, naše su dnevne novine iznenađujuće malo izvještavale o *9. svjetskom bioetičkom kongresu* u Rijeci. Da je događaj bio nedovoljno medijski praćen, pokazuje frekvencija objavljenih napisa i distribucija njihove objave. Osim *Novoga lista* nijedne druge dnevne novine nisu objavile vijest o početku kongresa koji je svakako bio jedan od najvažnijih (ako ne i najvažniji) znanstvenih događaja te godine u Rijeci, ali i međunarodnoj razini. U čitavom razdoblju prije, za vrijeme i poslije kongresa naše najčitanije dnevne novine, događaj su tek kratko zabilježile: *Večernji list* je objavio samo jednu vijest dan prije završetka kongresa; isto tako i *Jutarnji list*, i to u regionalnome izdanju.

(2) Uz to iznenadila nas je i vrlo velik broj sponzoriranih napisa, uz već spomenutu slabu popraćenost kongresa u drugim dnevnim novinama, osim *Novog lista*. Više od 60 % članaka objavljenih je u "fazi akcije" ili za vrijeme održavanja kongresa sponzorirano (nalazi se na sponzoriranoj stranici ili je označeno kao sponzorirano). Jesu li time organizatori u suradnji sa sponzorima i medijima htjeli pouzdano dobiti medijski prostor i možda usmjeriti tijek izvještavanja? I jesu li time nehotice umanjile važnost događaja kao međunarodnog znanstvenog i stručnog, tj. je li moguće da je to imalo neželjeni obrnuti učinak? Smatramo da bi to bila zanimljiva tema za daljnja istraživanja.

(3). Kongres je najčešće prikazan kao potencijalno turistički interesantan i koristan događaj, zatim kao uspjeh naših bioetičara i kroz povezanost s medicinom i zdravljem. *9. svjetski bioetički kongres* u Rijeci zabilježen je u hrvatskim dnevnim novina-

⁶⁸ "Veliko priznanje radu hrvatskih bioetičara", *Novi list*, 31. kolovoza 2008.

⁶⁹ Marija Brajdić Vuković i Adrijana Šuljok, "Slika znanosti u dnevnom tisku: popularizacija ili marginalizacija?", u: Katarina Prpić (ur.) *Elite znanja u društvu (ne)znanja*, Institut za društvena istraživanja, Zagreb 2005., str. 296.

ma, ali ne kao važan i interesantan *per se*, nego u stilu 'pragmatičnog' izvještavanja. Znatno broj napisa je kao vrijednost vijesti istaknuo utjecaj kongresa na veću 'vidljivost' i podizanje ugleda grada i regije te se referira na budućnost kongresnog turizma, a jedan dio se osvrće na tada aktualnu turističku post sezonu.

(4) Iako se radi o međunarodnom kongresu, osjećaju lokalnosti pridonosi i velika istaknutost "riječkih" znanstvenika i relativno visok stupanj personalizacije vijesti.

(5) I konačno, kako smo i očekivali, slijeđenje događaja, *follow up*, je bilo neznatan; objavljen je samo jedan napis, bez obzira na to što i sama tema, zbog širokog spektra aktualnih pitanja kojima se bavi i koja su izravno povezana s našim životima, pa time i potencijalno zanimljiva čitateljstvu novina, ima veli potencijal za kasnije 'sporovozno' praćenje. U izvještavanju o znanosti u našim medijima praćenje teme nakon objavljivanja priče nažalost nije uobičajeno, premda bi javnosti često moglo dati potpuniju i objektivniju sliku o nekom događaju ili pojavi. Možda je to posljedica čestog naglašavanja pozitivnih strana u izvještavanju o znanosti u našim medijima, pogotovo kada se radi o "otkrićima hrvatskih znanstvenika", na što upućuju B. Jergović i M. Juračić (2009.), kao i posljedica korištenja hiperbole u borbi za medijski prostor ili vrijeme i u osvajanju publike. Naime, važnost postignuća naših znanstvenika, koja se često proglašavaju senzacionalnima, kasnije ponekad ne nalaze potvrdu primjerice u broju citata što je jedan od uobičajenih načina procjene važnosti rezultata istraživanja.⁷⁰

Razne institucije i događaji koji se bave bioetikom (primjerice Medicinski fakultet u Rijeci ili Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatsko filozofsko društvo, Hrvatsko bioetičko društvo, Hrvatsko društvo za kliničku bioetiku, kao i uvođenje bioetike u nastavne programe, *9. svjetski bioetički kongres* u Rijeci, ljetne škole bioetike i bioetički forumi te seminari, bioetičke publikacije, radovi, časopisi, okrugli stolovi, tribine i drugi događaji) pokazuju da je bioetika propulzivno istraživačko područje u svijetu i u Hrvatskoj u kojoj se potiče bioetički senzibilitet i zanimanje za bioetiku u javnosti. Ipak, ako sudimo po medijskom praćenju *9. svjetskog bioetičkog kongresa* (Rijeka, 3.-9. rujna 2008.), to još uvijek ima ograničeni stvarni utjecaj na medijske agende, u nas pa prema tome i na javnost jer su za nju mediji još uvijek najčešći izvor znanstvenih informacija.

Približavanje znanosti široj javnosti zajedničko je postignuće medija i znanosti, za koje su odgovorni i novinari ali i znanstvenici. Naime, istraživanja su pokazala da znanstvena zajednica u velikom opsegu kontrolira medijsko praćenje znanosti.⁷¹

⁷⁰ Vidi u B. Jergović i M. Juračić, "Evolucija, smrt, život i dugovječnost: znanost, službe za odnose s javnošću i mediji", str. 875-893.

⁷¹ Više o tome u B. Jergović i M. Juračić, "Evolucija, smrt, život i dugovječnost: znanost, službe za odnose s javnošću i mediji", str. 875-893.

Bilo bi zbog toga dobro da u Hrvatskoj svijest o potrebi kvalitetnog i odgovornog komuniciranja znanosti bude veća i da se o ulozi medija u 'znanosti u društvu' i društvenoj, kulturnoj i etičkoj dimenziji znanosti počne sustavnije razmišljati. Za to je potrebno dodatno obrazovanje novinara i znanstvenika. Na Odjelu za komunikologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu uveden je u nastavni program kolegij "Mediji i bioetika" u akademskoj godini 2009./2010. te kolegij "Znanost i mediji", što do tada nije učinila nijedna druga fakultetska institucija u Republici Hrvatskoj koja obrazuje buduće komunikološke stručnjake. Nažalost i znanstvenicima se nudi malo programa iz znanstvene komunikacije (uz izuzetak Prirodoslovnih fakulteta u Splitu i Zagrebu), premda su tu potrebu prepoznale druge institucije i Europska komisija (u svom programu "Znanost i društvo").⁷² Vjerujemo da bi i njihovo obrazovanje za kvalitetniju komunikaciju s javnošću *Izazovi međukulturološke bioetike u 21. stoljeću*, glavnu temu 9. svjetskog bioetičkog kongresa održanog u Rijeci od 3. do 8. rujna 2008. učinilo i većim izazovom za medije.

LITERATURA:

1. Bauer, W. M., Allum, N., Miller, S., "What we can learn from 25 years of PUS survey research? Liberating and expanding the agenda", *Public Understanding of Science* 16(1) (2007), str. 79-95.
2. Brajdić Vuković, M., Šuljok, A., "Slika znanosti u dnevnom tisku: popularizacija ili marginalizacija?", u: Katarina Prpić (ur.) *Elite znanja u društvu (ne)znanja*, Institut za društvena istraživanja, Zagreb 2005., str. 291-322.
3. Bucchi, M. (2004) *Science in Society. An introduction to social studies of science*. London: Routledge.
4. Burns, L.S., *Razumjeti novinarstvo*, Naklada Medijska istraživanja, Zagreb 2009.
5. Čović, A., *Etika i bioetika. Razmišljanja na pragu bioetičke epohe*. Pergamena, Zagreb 2004.
6. Gregory, J., Miller, S., *Science in public. Communication, Culture, and Credibility*. Perseus publishing, Cambridge 1998.
7. Haran, J., Kitzinger, J., "Modest witnessing and managing the boundaries between science and the media: A case study breakthrough and scandal", *Public Understanding of Science* 18(6) (2009), str. 634-652.
8. Iancu, I. i Balaban, D. C., "Romanian Media Coverage on Bioethics. The Issue of Stem Cell", *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 8, 22, (2009), str. 24-37
9. Jergović, B., "Mijenja li se novinarska profesija: primjer znanstvenog novinarstva", u: Danijel Labaš (ur.), *Novi mediji- nove tehnologije-novi moral*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2009, str. 41-60.
10. Jergović, B., "Rethinking the Relationship between Medicine and Media: Two Examples from Croatia", *Croatian Medical Journal* 45 (4/2004), str. 396-401.

⁷² Npr. <http://www.esconet.org/ESConet/Welcome.html>

11. Jergović, B., Juračić, M., "Evolucija, smrt, život i dugovječnost: znanost, službe za odnose s javnošću i mediji", *Društvena istraživanja* 18 (4-5/2009), str. 875-893.
12. Jergović, B. "Philosophy, Science and the Media", *Synthesis philosophica* 50 (2/2010) str. 251-264.
13. Jergović, B., Račić, I., "Uloga interneta kao izvora informacija u medijskom izvještavju o znanosti: iskustva hrvatskih znanstvenih novinara", *Medianali* 5 (10/2011), str. 1-20.
14. Miah, A. "Genetics, cyberspace and bioethics: why not a public engagement with ethics?", *Public Understanding of Science* 14(4), (2005), str. 409-421.
15. Moore, A., "Public bioethics and public engagement: the politics of "proper talk", *Public Understanding of Science* 19(2), (2010), str.197-211.
16. Muzur, A., Rinčić, I., "Fritz Jahr (1895-1953) – the Man Who Invented Bioethics. A Preliminary Biography and Bibliography", *Synthesis philosophica* 51 (1/2011) str. 133-139.
17. Muzur, A., Rinčić, I. "Fritz Jahr (1895-1953): a life story of the "inventor" of bioethics and tentative reconstruction of the chronology of his work", *Jahr 2*, No. 4 (2011), str. 385-394.
18. Nisbet, M. C., Lewenstein, B. "Biotechnology and the American Media: The Policy Process and the Elite Press, 1970 to 1999", *Science Communication* 23(4), (2002) str. 359-391.
19. Rinčić, I., Muzur, A. "Variety of Bioethics in Croatia: a Historical Sketch and Critical Touch", *Synthesis philosophica* 52 (2/2011) str. 412 i 418.
20. Rinčić, I., Muzur, A. "European bioethics institutionalisation in theory and practice", *Jahr 2*, No. 4 (2011), str. 415-429.
21. Šegota, I., "Kako definirati bioetiku?", u: Asim Kurjak i Vlatko Silobrčić (ur.), *Bioetika u teoriji i praksi*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 2001., str. 77-96.
22. Šegota, I., "Medicinska etika i klinička bioetika – od prvih početaka do 9. svjetskog bioetičkog kongresa", *Medicina Fluminensis*, Vol. 44, No. 2, (2008), str. 104-110.
23. Sorta-Bilajac, I. "Bioetika i novinarstvo", *Medianali* 1 (1/2007), str. 179-194.
24. Schäfer, M. S. , "Taking stock: A meta-analysis of studies on the media's coverage of science", *Public Understanding of Science* 21(6), (2012), str. 650-663.
25. Schnabel, U., "God's Formula and Devil's Contribution: Science in the Press", *Public Understanding of Science* 12 (2009), str. 255-259.
26. Zagorac, I., Jurić, H., "Bioetika u Hrvatskoj", *Filozofska istraživanja* 28 (3/2008), str. 601-611.
27. <http://hrcak.srce.hr/> (13.kolovoza 2012.).
28. <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx> (30.lipnja 2012.).

Ifigenija Račić, Blanka Jergović

Media image of bioethics - 9th World *Congress of Bioethics in Rijeka*

ABSTRACT

The purpose of this study is to present media coverage main features of the 9th World Congress of Bioethics held in Rijeka from 3rd to 8th September 2008 with main theme "The Challenge of Cross-Cultural Bioethics in 21st century". Introduction deals with relationship between media and science especially status of science in media focusing on interaction between journalists and scientists as important factors for science successfully approaching public. After brief theoretical view of definitions of bioethics we emphasise media and bioethics correlation. We conducted quantitative and qualitative analysis on Croatian daily newspapers (Novi List, Jutarnji list, Vjesnik i Večernji list) reporting of bioethical congress. Our conclusion is that daily newspapers did not take the opportunity to present bioethics as discipline. Their approach to media coverage was pragmatic more often than we expected. Also, their interest in covering congress and bioethics was insufficient and weak.

Key words: media and science, bioethics, 9th world congress of bioethics, daily newspapers